

LECTIO DIVINA SEGÉDANYAG

a szentmise evangéliumi szakaszához

Lk 3,15-16.21-22

Urunk megkeresztelkedése („C” év)

*Amikor Jézus megkeresztelkedett és imádkozott,
megnyílt az ég*

PÉCSI EGYHÁZMEGYE

„REMÉNYT ÉS JÖVŐT ADOK NEKTEK”
(JEREMIÁS 29.11)

+ EVANGÉLIUM Szent Lukács könyvéből

Amikor Jézus megkeresztelkedett és imádkozott, megnyílt az ég

Abban az időben:

A nép feszülten várakozott. Mindnyájan azon töprengtek magukban, vajon nem János-e a Krisztus. Ezért János így szólt hozzájuk: „Én csak vízzel keresztellek benneteket. De eljön, aki hatalmasabb nálam, akinek saruszíját sem vagyok méltó megoldani. Ő majd Szentlélekkel és tűzzel fog titeket megkeresztelni.

Ekkor történt, hogy amikor a nép keresztelkedni ment, Jézus is megkeresztelkedett. Miközben imádkozott, megnyílt az ég, és a Szentlélek leszállt rá látható alakban, mint egy galamb. Szózat is hallatszott az égből: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem.”

1. LECTIO – OLVASÁS

1.1. GÖRÖG SZÖVEG SZÓ SZERINTI FORDÍTÁSA

¹⁵ Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός,

Miközben pedig a nép várakozott és mindenki fontolgatta a szívében Jánosról, hogy talán csak nem ő a Krisztus,

¹⁶ ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰωάννης· Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμι ἰκανὸς λῦσαι τὸν ἱμᾶντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί·

Felelt mondva mindenkinek János: „Én ugyan vízzel keresztellek titeket: de jön, aki hatalmasabb nálam, akinek nem vagyok méltó megoldani a saruinak a szíját: ő titeket Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni.”

(...)

²¹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ **προσευχομένου** ἀνεψυχθῆναι τὸν οὐρανὸν

Történt pedig, amikor az egész nép megkeresztelkedett, és miközben Jézus megkeresztelkedett és **imádkozott, megnyílt az ég,**

²² καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶς εἶδει ὡς περιστερὰν ἐπ’ αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι· Σὺ εἶ ὁ υἱός μου **ὁ ἀγαπητός**, ἐν σοὶ εὐδόκησα.

és a Szentlélek testi alakban, mint egy galamb, leszállt órá, és hang lett az égből: „Te vagy a **szeretett Fiam, tebenned tetszésemet lelem.”**

1.2. NOVA VULGATA ÉS MAGYAR FORDÍTÁSOK

NOVA VULGATA

Szent István Társulat fordítása

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat fordítása

Békés-Dalos Újszövetségi Szentírás

Károli Gáspár revideált fordítása

Simon Tamás László O.S.B. Újszövetség-fordítása

¹⁵ EXISTIMANTE AUTEM POPULO ET COGITANTIBUS OMNIBUS IN CORDIBUS SUIS DE IOANNE, NE FORTE IPSE ESSET CHRISTUS,

¹⁵ **A nép feszülten várakozott. Mindnyájan azon töprengtek magukban, vajon nem János-e a Krisztus.**

¹⁵ **A nép pedig várakozott, és mindenki tanakodott szívében János felől, vajon nem ő-e a Krisztus.**

¹⁵ **A nép nagyon nyugtalan volt. Mindnyájan azt gondolták, hogy talán János a Messiás.**

¹⁵ *Mikor pedig a nép várt és szívökben mind azon gondolkoztak János felől, hogy vajjon nem ő-é a Krisztus;*

¹⁵ Mivel az emberek tele voltak várakozással, és szívükben egyre azt fontolgatták Jánosról, vajon nem ő-e a Messiás,

¹⁶ RESPONDIT IOANNES DICENS OMNIBUS: “EGO QUIDEM AQUA BAPTIZO VOS. VENIT AUTEM FORTIOR ME, CUIUS NON SUM DIGNUS SOLVERE CORRIGIAM CALCEAMENTORUM EIUS: IPSE VOS BAPTIZABIT IN SPIRITU SANCTO ET IGNI;

¹⁶ **Ezért János így szólt hozzájuk: "Én csak vízzel keresztellek benneteket. De jön nálam erősebb, akinek saruszíját sem vagyok méltó megoldani. Ő majd Szentlélekben és tűzben fog benneteket megkeresztelni.**

¹⁶ János így szólt mindnyájukhoz: »Én csak vízzel keresztellek titeket. De jön, aki erősebb nálam, akinek nem vagyok méltó a saruszíját megoldani. Ő Szentlélekkel és tűzzel fog megkeresztelni titeket.

¹⁶ **(János) azonban kijelentette: „Én csak vízzel keresztellek titeket. De eljön az, aki hatalmasabb nálam. Arra sem vagyok méltó, hogy saruszíját megoldjam. Ő Szentlélekkel és tűzzel fog megkeresztelni titeket.**

¹⁶ *Felele János mindeneknek, mondván: Én ugyan keresztellek titeket vízzel; de eljő, a ki nálamnál erősebb, a kinek nem vagyok méltó, hogy sarujának kötőjét megoldjam: az majd keresztel titeket Szent Lélekkel és tűzzel:*

¹⁶ János ezt mondta mindenkinek: – Én vízzel keresztellek benneteket. De eljön az, aki erősebb nálam, és én még arra sem vagyok méltó, hogy a saruja szíját megoldjam. Ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel meg titeket.

(...)

²¹ FACTUM EST AUTEM, CUM BAPTIZARETUR OMNIS POPULUS, ET IESU BAPTIZATO ET ORANTE, APERTUM EST CAELUM,

²¹ **Ekkor történt, hogy amikor már az egész nép megkeresztelkedett és Jézus is fölvette a keresztséget, és amikor imádkozott, megnyílt az ég,**

²¹ Történt pedig, hogy amikor az egész nép megkeresztelkedett, Jézus is megkeresztelkedett. Miközben imádkozott, megnyílt az ég,

²¹ **Mikor a nép keresztelkedni ment, Jézus is megkeresztelkedett. Miközben imádkozott,**

²¹ *Lón pedig, hogy mikor az egész nép megkeresztelkedett, és Jézus is megkeresztelkedett, és imádkozott, megnyilatkozáék az ég,*

²¹ Történt pedig, hogy az egész nép megkeresztelkedése során Jézus is megkeresztelkedett. Ezután miközben imádkozott, megnyílt az ég,

²² ET DESCENDIT SPIRITUS SANCTUS CORPORALI SPECIE SICUT COLUMBA SUPER IPSUM; ET VOX DE CAELO FACTA EST: “TU ES FILIUS MEUS DILECTUS; IN TE COMPLACUI MIHI”.

²² és a Szentlélek galamb alakjában leszállt rá. Szózat is hallatszott az égből: **”Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem.”**

²² és mint egy galamb, testi alakban leszállt rá a Szentlélek, s ez a szózat hangzott az égből: »Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem«.

²² ***megnyílt az ég, és galambhoz hasonló testi alakban leszállt rá a Szentlélek. A mennyből ez a szózat hangzott: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem.”***

²² *És leszálla ő reá a Szent Lélek testi ábrázatban mint egy galamb, és szózat lön mennyből, ezt mondván: Te vagy amaz én szerelmes Fiam, te benned gyönyörködöm!*

²² s mint egy galamb leszállt rá a Szentlélek, és hang hallatszott a mennyből: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned gyönyörködöm.”

1.3. BEHATÁROLÁS

Lukács Keresztelő János fellépésének leírása után (Lk 3,1-20) és Jézus nemzetségtáblájának az ismertetése előtt (Lk 3,23-38) röviden beszámol Jézus Krisztus megkeresztelkedéséről (Lk 3,21-22). Kapcsolatot teremt a perikópák között János tanúságtétele az utána jövő Messiásról (Lk 3,15-16), illetve a nyilvánosság előtt megjelenő Jézus őseinek a felsorolása (Lk 3,23-38).

1.4. SZÓ SZERINTI ÜZENET

Az evangélista hangsúlyozza, hogy:

- nem Keresztelő János a Messiás, noha egyesek a tömegből úgy vélték.
- János tanúságot tesz Jézusról, amikor alázatosan megvallja, hogy a Messiás hatalmasabb nála, a Krisztus majd Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni.
- Jézus a bűnös néppel együtt keresztelkedik meg, mintegy sorsközösséget vállalva velük.
- az Úr számára már a kezdetektől fontos az imádság, ami az Atyával való bensőséges kapcsolatának egyik markáns kifejeződése.
- Jézus megkeresztelkedésekor kinyilvánul már a Szentháromság misztériuma: az Atya, aki tanúságot tesz szeretett Fiáról. A Fiú, aki megkeresztelkedik, s a Szentlélek, aki mint egy galamb leszáll Jézusra. Az Úr Jézus tehát mint ember betelik a Lélekkel, akivel öröktől fogva egységben van, s a Szentlélek erejében fogja teljesíteni messiási küldetését (vö. Lk 4,1).
- Ez az igazság jelenik meg a názáreti Jézus minden cselekedetében és tanításában: Ő, az Istennek a szeretett Fia, aki az Atyával és a Szentlélekkel

egységben tevékenykedik, s aki sorsközösséget vállalt minden emberrel,
 hogy szabaddá tegye őket!

1.5. KULCSSZAVAK RÖVID ELEMZÉSE

προσευχομένου (*proszeukhomenú*): imádkozni, könyörögni, kérni (Lk 3,21)

Lukács evangélista gyakran ábrázolja Jézust imádság közben, aki imádkozik megkeresztelkedésekor (Lk 3,21), más alkalommal magányos helyeken (Lk 5,16), illetve az apostolok kiválasztása (Lk 6,12), Péter vallomása (Lk 9,18) és az Úr imádságának a megtanítása előtt (Lk 11,1). Továbbá a hegyen a színeváltozás során (Lk 9,28-29) és az Olajfák hegyén, amikor vérrel verejtékeznek (Lk 22,41-44). Vagyis életének kiemelkedő epizódjai előtt Jézus az imádságból merít erőt, sőt ezekhez a húsvét titka is markánsan kapcsolódik: a keresztségben az elmerülés a halálnak, a megnyílt ég képe pedig a feltámadásnak a jelképe (Lk 3,21). A színeváltozáskor Mózes és Illés a Mesterrel az ő jeruzsálemi „kivonulásáról”, vagyis húsvétjáról beszélgetnek (Lk 9,31), a vérrel verejtékezés epizódban pedig a halálfélelem mellett a megdicsőülés is megjelenik azáltal, hogy a szenvedő Urat egy angyal erősíti meg (Lk 22,41-43). Vagyis Jézus imádságának húsvéti jellege van: benne megjelenik mind a szenvedés, mind a feltámadás misztériuma és reménye. S ezen „ima-láncolatnak” bizonyos értelemben az Úr Krisztus megkeresztelkedése a kezdete, hiszen csak Lukács említi meg az evangélisták közül az imádság mozzanatát ebben az epizódban.

ὁ ἀγαπητός (*ho ágápétosz*): a szeretett (Lk 3,22)

Ez a kifejezés az evangéliumokban mindig az Atya és a Fiú szoros, bensőséges szeretetkapcsolatára utal. A megkeresztelkedés jelenetében a szinoptikus evangélisták ugyanazt a „szeretett Fiam” szófordulatot alkalmazzák (Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3,22), amit Máté és Márk a színeváltozás során is használnak (Mt 17,5; Mk 9,7). Továbbá Máté az izajási idézet kapcsán is utal rá (Mt 12,18; Iz 42,1-4), Márk és Lukács pedig a gonosz szőlőmunkások példabeszédben (Mk 12,6; Lk 20,13).

Lukácsnál tehát kétszer jelenik meg ez a szókapcsolat: Jézus nyilvános működésének kezdetén: megkeresztelkedésekor (Lk 3,22), illetve szenvedéstörténete előtt (Lk 20,13), ami jelzi Jézus identitását, illetve keretbe foglalja tevékenységét. Tehát Ő az Atya szeretett, egyetlen Fia, aki mindent ennek a szeretet-kapcsolatnak az erejében és ennek a kinyilatkoztatásáért tesz!

1.6. KONTEXTUÁLIS – KÁNONI PÁRHUZAMOK

Párhuzamok Lukács evangéliumán belül

Lk 2,13-14 Hirtelen mennyei seregek sokasága vette körül az angyalt, és dicsőítette az Istent ezekkel a szavakkal: „Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakarát embereinek!”

Lk 9,35 A felhőből szózat hallatszott: „Ez az én választott Fiam, őt hallgassátok!”

Szinoptikus és jánosi párhuzamok

Mt 3,11 Én csak vízzel keresztelek, hogy bűnbánatra indítsalak benneteket, de aki a nyomomba lép, az hatalmasabb nálam. Arra sem vagyok méltó, hogy a saruját hordozzam. Ő Szentlélekkel és tűzzel fog benneteket megkeresztelni.

Mt 3,13-17 Akkor Jézus Galileából elment Jánoshoz a Jordán mellé, hogy megkeresztelkedjék. János igyekezett visszatartani: „Nekem van szükségem a te keresztségedre – mondta –, s te jössz hozzám?” Jézus ezt mondta: „Hagyd ezt most! Illő, hogy mindent megtegyünk, ami elő van írva.” Erre engedett neki. Megkeresztelkedése után Jézus nyomban feljött a vízből. Akkor megnyílt az ég, és látta, hogy az Isten Lelke mint galamb leszállt és följe ereszkedett. Az égből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik.

Mk 1,7 Ezt hirdette: „Aki utánam jön, hatalmasabb nálam. Arra sem vagyok méltó, hogy lehajoljak és megoldjam saruszíját.”

Mk 1,9-11 Azokban a napokban történt, hogy eljött Jézus a galileai Názáretből, és megkereszteltette magát Jánossal a Jordánban. Amikor feljött a vízből, látta, hogy megnyílik az ég, és a Lélek galamb alakjában leszáll rá. Szózat is hallatszott az égből: „Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem.”

Jn 1,19-20 János így tett tanúságot: A zsidók papokat és levitákat küldtek hozzá Jeruzsálemből, s megkérdeztették: „Ki vagy?” Erre megvallotta, nem tagadta, hanem megvallotta: „Nem én vagyok a Messiás.”

Jn 1,24-28 A küldöttek a farizeusoktól jöttek, s tovább kérdezték: „Akkor miért keresztelsz, ha nem vagy sem a Messiás, sem Illés, sem a próféta?” János így válaszolt: „Én csak vízzel keresztelek. De köztetek áll az, akit nem ismertek, aki a nyomomba lép, s akinek még a saruszíját sem vagyok méltó megoldani.” Ez Betániában történt, a Jordánon túl, ahol János keresztelt.

Jn 1,29-34 Másnap, amikor látta, hogy Jézus feléje tart, így szólt: „Nézzétek, az Isten Báránya! Ő veszi el a világ bűneit. Róla mondtam: A nyomomba lép valaki, aki nagyobb nálam, mert előbb volt, mint én. Én sem ismertem, de azért jöttem vízzel keresztelni, hogy megismertessem Izraellel.” Ezután János tanúsította: „Láttam a Lelket, amint galamb alakjában leszállt rá a mennyből, s rajta is maradt. Magam sem ismertem, de aki vízzel keresztelni küldött, azt mondta: Akire látod, hogy leszáll a Lélek s rajta is marad, az majd Szentlélekkel fog keresztelni. Láttam és tanúskodom róla, hogy ő az Isten Fia.”

Jn 3,28 Magatok vagytok a tanúim, hogy megvallottam: Nem a Messiás vagyok, hanem csak az előfutára.

Kánoni elemzés (párhuzamok a Szentírás más könyveiben)

Ter 22,2 Akkor ezt mondta neki: „Vedd egyetlen fiadat, akit szeretsz, Izsákot, menj Morija földjére, s ott mutasd be égőáldozatul azon a hegyen, amelyet majd megnevezek neked.”

Zsolt 2,7 Az Úr végzését hirdetem; Ő így szólt hozzám: „A Fiam vagy, ma adtam neked életet.”

Iz 42,1 Nézzétek, a szolgám, akit támogatok, a választottam, akiben kedvem telik. Kiárasztom rá lelkemet, hogy igazságot vigyen a nemzeteknek.

Iz 44,21 Gondolj ezekre, Jákob, és arra, hogy a szolgám vagy, Izrael! Én alkottalak, a szolgám vagy. Nem feledkezem el rólad, Izrael.

Iz 62,4 Nem hívnak többé elhagyottnak, sem országotat magányosnak, hanem így neveznek: „én gyönyörűségem”, és országotat: „menyasszony”, mert az Úr örömét találja benned, s országod újra férjhez megy.

Jer 31,20 De hát nem oly kedves fiam nekem Efraim és nem oly dédelgetett gyermekem, hogy minden megfenyítése után meg ne kellene róla emlékezni? Szívemnek meg kell indulnia, meg kell könnyölnöm rajtuk – mondja az Úr.

Ez 1,1 A 30. esztendőben, a negyedik hónapban, a hónap ötödik napján, amikor a száműzöttek között voltam a Kebár folyó mellett, megnyílt az ég, és isteni látomás tanúja voltam.

ApCsel 13,25 Amikor János teljesítette küldetését, kijelentette: Nem az vagyok, akinek vélték, de már a nyomomban van, akinek arra sem vagyok méltó, hogy lábán a saruját megoldjam.

2. MEDITATIO – ELMÉLKEDÉS

2.1. PATRISZTIKUS NÉZŐPONT

Aranyszavú Szent Péter: Aki értünk jött e világra, azt akarja, hogy megismerjük őt.

Jóllehet az Úr megtestesülésének a titkában mindig világosan meg lehet látni istenségének jeleit, a mai nap mégis többféle módon mutatja be és tárja elénk azt, hogy Isten emberi testben jött el hozzánk. Bemutatja, nehogy a mindig sötétségbe burkolódzó halandóság tudatlansága miatt elveszítsük annak megtartását és birtoklását, amire egyedül a kegyelem tett érdemessé.

Mert, ha értünk akart megszületni, nem akart előttünk ismeretlen maradni, és ezért úgy mutatja meg nekünk magát, hogy isteni jóságának nagy titka ne legyen alkalom egy nagy tévedésre.

Akit tündöklő csillagként keresett a napkeleti bölc, azt ma bölcsőben sírdogáló kisdedként találta meg. Ma pólyában a bölc csodálja, világosan felismerve azt, akit oly sokáig kellett keresnie homályban a csillagok közt.

Amit a napkeleti bölc ma itt lát, az lelke mélyéig ámulatba ejti. Látja földön az eget, égből a földet, Istenben az embert, emberben az Istent, és parányi testbe zárva azt, akit az egész világ sem képes befogadni. S ezt látva már hisz és nem töpreng rajta, majd pedig titkos értelmű ajándékaival megvallja: tömjénnel az Istent, arannyal a királyt, mirhával azt, akinek majd meg kell halnia.

Így hát a pogány, aki utolsó volt, elsővé lett, hiszen pogány bölcsek hite szentelte meg akkor előre a pogányok hitét.

Ma Krisztus a Jordán folyó medrébe lépett, hogy lemossa a világ bűnét, hiszen ezért jött ő e világra, amint maga János is tanúsítja: Íme, az Isten Báránya, íme, aki elveszi a

világ bűneit. Ma a szolga fogadja Urát, az ember Istent, János Krisztust; fogadja, hogy bocsánatot nyerjen, és nem azért, hogy bocsánatot adjon.

Ma, miként a Próféta mondja: Az Úr szava zúg a vizek árján. Miféle szó ez? Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik.

Ma a Szentlélek galamb képében ott lebeg a vizek felett; miként az a másik galamb Noénak tudomására hozta, hogy a vízözön elvonult a világról, úgy most ennek a galambnak megjelenése jelezze, hogy véget ért a világ szüntelen hajótörése. Az csupán egy gallyacskát hozott a régi olajfáról, ez viszont egy új kenet egész bőségét önti az Engedelmesnek fejére, hogy beteljesítse azt, amit a Próféta előre megmondott: Ezért kent föl Isten, a te Istened, az öröm olajával társaid közül.

Ma tette Krisztus az első csodáját, amikor a vizet borrrá változtatta. Csakhogy ezt a vizet a vér titkára kell értenünk, hogy Krisztus testének serlegéből nyújtszon színtiszta italt a szomjazóknak, és így valóra váltsa a Próféta szavát: Színültig teli serlegem kicsordult.

2.2. TANÍTÓHIVATALI NÉZŐPONT

2.2.1. KATOLIKUS EGYHÁZ KATEKIZMUSA

1223. Az Ószövetség minden előképe Jézus Krisztusban beteljesedett. Ő a nyilvános életét az után kezdte meg, hogy Keresztelő Szent Jánossal megkereszteltette magát a Jordánban (vö. Mt 3,13), és föltámadása után ezt a küldetést adta az apostoloknak: „Elmenvén tehát, tanítsatok minden nemzetet megkeresztelvén őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítván őket megtartani mindazt, amit parancsoltam nektek” (Mt 28,19-20). (vö. Mk 16,15-16)

1224. A mi Urunk önként vetette alá magát János keresztségének, ami a bűnösöknek volt szánva, hogy beteljesítse a teljes igazságot (vö. Mt 3,15). Jézusnak ez a gesztusa „kiüresítésének” (vö. Fil 2,7) megnyilvánulása. A Lélek, aki az első teremtés vizei fölött lebegett, ekkor az új teremtésre utalva leszáll Krisztusra, és az Atya Jézust „szeretett Fiának” nyilvánítja (vö. Mt 3,16-17).

1225. Krisztus a maga húsvétjában minden ember számára megnyitotta a keresztség forrásait. Valójában már korábban úgy beszélt szenvedéséről, melyet Jeruzsálemben kellett elszenvednie, mint „keresztségről”, mellyel meg kell keresztelkednie (vö. Mk 10,38; Lk 12,50). A vér és a víz, ami a megfeszített Jézus megnyitott oldalából folyt ki (vö. Jn 19,34), a keresztség és az Eucharisztia, az új élet szentségeinek előképei (vö. 1Jn 5,6-8): ettől kezdve lehetséges „vízből és Szentlélekből” születni az Isten országába való bemenetelre (Jn 3,5).

„Nézd csak, hol lettél megkeresztelve, honnan való a keresztség, ha nem Krisztus keresztjéből, Krisztus halálából. Itt van az egész misztérium, hogy érted szenvedett. Benne leszel megváltva, benne fogsz üdvözülni.” (Szent Ambrus)

528. Az Epifánia Jézusnak mint Izrael Messiásának, Isten Fiának és a világ Üdvözítőjének kinyilvánulása. A Jordánban történt keresztséggel és a kánai menyegzővel együtt ünnepli a napkeletről jött „bölcsek” Jézus-imádását. Az evangélium ezekben a „bölcsekben”, a környező világ pogány vallásainak képviselőiben azoknak a nemzeteknek zsengeit látja,

amelyek a megtestesülés által megvalósuló üdvösség örömhírét elfogadják. A bölcsek Jeruzsálembé jövele a zsidók királyának imáadására megmutatja, hogy Izraelben Dávid csillagának messiási fényénél azt keresik, aki a nemzetek királya lesz. Az ő jövetelük jelzi, hogy a pogányok csak akkor tudják fölfedezni Jézust és csak akkor tudják Őt imádni mint Isten Fiát és a világ Üdvözítőjét, ha a zsidókhoz fordulnak és elfogadják tőlük a messiási ígéreteket, ahogy azokat az Ószövetség tartalmazza. Az Epifánia hirdeti, hogy „az összes pogányok belépnek a patriarchák családjába”, és elnyerik „Izrael méltóságát”.

724. Máriában a Szentlélek nyilvánítja ki az Atyának a Szűz Fiává lett Fiát. Mária a végső teofánia égő csipkebokra: ő, a Szentlélektől betöltött, megmutatja az Igét testének alázatában, és megismerteti Őt a szegényekkel és a pogányok zsengejével.

280. A teremtés „Isten minden üdvözítő tettehez” képest alap, „az üdvösség történetének kezdete”, mely Krisztusban éri el csúcspontját. És megfordítva: Krisztus misztériuma a teremtés misztériumának végső megvilágítása; kinyilatkoztatja azt a célt, amiért „kezdetben teremtette Isten az eget és a földet” (Ter 1,1): Isten kezdettől fogva a Krisztusban lévő új teremtés dicsőségét akarta.

529. A bemutatás a Templomban úgy mutatja Jézust, mint az Elsőszülöttet, aki az Úrhoz tartozik mint sajátja. Simeonnal és Annával Izrael egész várakozása jön az Üdvözítőjével való találkozóra (a bizánci hagyomány ezt az ünnepet találkozásnak nevezi). Jézust fölismerik mint a régóta várt Messiást, mint „a nemzetek világosságát” és „Izrael dicsőségét”, de úgy is, mint „jelet, melynek ellene mondanak”. A fájdalom kardja, amit Máriának jövendőnek, előre hirdeti azt a másik, tökéletes és egyedülálló följánlást a kereszten, mely ajándékozni fogja azt az üdvösséget, melyet Isten „minden nép színe előtt készített”.

748. „Mivel Krisztus a nemzetek világossága, ez a Szentlélekben összeült szent Zsinat Krisztusnak az Egyház arcán tükröződő fényességével minden embert meg akar világosítani azért, hogy minden teremtménynek hirdeti az evangéliumot.” E szavakkal kezdődik a II. Vatikáni Zsinat „Egyházzal szülő dogmatikus konstitúciója”. Így a Zsinat megmutatja, hogy az Egyházzal szülő hitcikkely teljesen azoktól a cikkelyektől függ, amelyek Jézus Krisztusról szólnak. Az Egyháznak nincs más világossága, mint Krisztusé; ezért az egyházatyák kedvelt képe szerint a Holdhoz hasonlítható, melynek minden világossága a Nap fényének tükrözése.

1165. Amikor az Egyház Krisztus misztériumát ünnepli, imádságát egy szó hatja át: „Ma!”, visszhangozva az imádságot, melyet az Úr tanított neki és a Szentlélek hívását. Az élő Istennek ez a „mai napja”, melybe az ember meghívást kap, hogy belépjen, az egész történelmet fölülmúló és vezérlő Jézus húsvétjának az „óra”-ja:

„Az élet mindenké számára megnyílt, és örök világossággal telt meg minden. És a napkelték Napkeltéje előnti a mindenséget: és Ő, aki a „hajnalcsillag előtt” született, a halhatatlan és hatalmas Krisztus jobban ragyog mindenké, mint a Nap. Ezért nekünk, az Őbenne hívóké, hosszú, örök és kiolthatatlan fényes nappalunk van, a misztikus húsvét.”

2466. Jézus Krisztusban Isten igazsága teljes mértékben megnyilvánul. Ő, akit kegyelem és igazság tölti be, „a világ világossága” (Jn 8,32). Ő az igazság. Mindaz, aki hisz Őbenne,

nem marad sötétségben. Jézus tanítványa megmarad az Ő beszédében, hogy megismerje az igazságot, mely megszabadít és megszentel. Jézust követni annyit jelent, mint az igazság Lelkéből élni, akit az Atya küld az Ő nevében, és aki bevezet „a teljes igazságba” (Jn 16,13). Jézus tanítványainak az igazság föltétlen szeretetét tanítja: „A ti beszédek legyenek: az igen igen, a nem nem” (Mt 5,37).

2715. A szemlélődő ima a hit Jézusra szegezett tekintete. „Én Őt nézem, Ő meg engem néz”, mondta a tabernákulum előtt imádkozó ars-i parasztember kora szent plébánosának. Ez a ráfigyelés lemondás „önmagamról”. Az Ő tekintete tisztítja a szívet. Jézus tekintetének fénye megvilágosítja szívünk „szemét”; megtanít arra, hogy mindent az Ő igazságának és emberek iránti együttérzésének fényében lássunk. A szemlélődő ima Krisztus életének misztériumaiban kezdődik. Így tanulja meg az „Úr belső ismeretét”, hogy jobban szeresse és kövesse Őt.

60. Az Ábrahámából származott nép lesz a letéteményese a Pátriárkáknak adott Ígéretnek, választott nép lesz, mely arra hivatott, hogy előkészítse Isten minden gyermekének az Egyház egységébe való összegyűjtését; ez a nép lesz az a törzsök, melybe a hívővé lett pogányok beoltást nyernek.

442. Ez nem érvényes Péterre, amikor Jézust mint „Krisztust, az élő Isten Fiát” vallja meg, mert Jézus ünnepélyesen válaszol neki: „Nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám” (Mt 16,17). Hasonlóképpen mondja Pál a damaszkuszi úton történt megtérésével kapcsolatban: „Amikor pedig úgy tetszett Istennek, aki engem már anyám méhétől kiválasztott és kegyelmével meghívott, hogy kinyilatkoztassa nekem a Fiát, hogy hirdessem a pogányoknak...” (Gal 1,15–16). „És azonnal hirdette a zsinagógákban, hogy Jézus az Isten Fia” (ApCsel 9,20). Ez a hitvallás volt kezdettől fogva az apostoli hit középpontja, és elsőként Péter vallotta meg ezt a hitet mint az Egyház alapját.

674. A Messiás dicsőséges eljövetele a történelem bármely pillanatában attól függ, hogy elismeri-e Őt „egész Izrael”, melynek egy része megátalkodott a „hitetlenségben” (Róm 11,20) Jézussal kapcsolatban. Szent Péter mondja pünkösöd után a jeruzsálemi zsidóknak: „Tartsatok tehát bűnbánatot és térjete meg, hogy eltöröltessenek bűneitek, hogy eljőjjön az Úr színe előtt a megbékélés ideje, és Isten elküldje Őt, aki számotokra Krisztussá rendeltetett, Jézust, akit az égnek kellett befogadnia egészen a nagy megújulás napjáig, amit Isten megmondott szent prófétái ajka által” (ApCsel 3,19–21). És Pál visszhangozza: „Ha már elvetésük megbékélése a világnak, mi más lesz a fölvetelük, mint élet a halálból” (Róm 11,15). A zsidók összességének belépése a messiási üdvösségbe az összes pogányok után valósítja meg Isten népe számára „Krisztus teljességét” (Ef 4,13), amelyben „Isten lesz minden mindenben” (1Kor 15,28).

755. „Az Egyház megmunkált föld, vagyis Isten szántóföldje. Ezen a földön nő az az ősi olajfa, melynek szent gyökere a pátriárkák voltak, s melyben megtörtént és meg fog történni a zsidók és a pogányok kiengesztelődése. Az Egyházat a mennyei Földműves mint választott szőlőskertet telepítette. Krisztus az igazi szőlőtő, aki életet és termékenységet ad a vesszőknek, azaz nekünk, akik az Egyház által őbenne maradunk, s aki nélkül semmit sem tehetünk.

767. „A mű elkészülte után, melyet az Atya a Fiúra bízott, hogy elvégezze a földön, pünkösdkor elküldetett a Szentlélek, hogy szüntelenül megszentelje az Egyházat.” Az Egyház ekkor lett „nyilvánossá a sokaság előtt, és az igehirdetés által megkezdődött az evangélium terjedése a nemzetek között”. Mivel az Egyház minden ember „összehívása” az üdvösségre, természete szerint missziós, Krisztus küldi az összes néphez, hogy minden embert tanítvánnyá tegyen.

774. A görög müsztérion szót két szóval fordították latinra: mysteriummal és a sacramentummal. A későbbi értelmezésben a sacramentum inkább a látható jelét fejezi ki az üdvösség azon rejtett valóságának, amit a mysterium szó jelent. Ebben az értelemben Krisztus maga az üdvösség misztériuma: „Isten misztériuma ugyanis nem más, mint Krisztus”. Az Ő szent és megszentelő emberségének üdvözítő műve az üdvösség szakramentuma, mely az Egyház szentségeiben (melyeket a keleti egyházak a „szent misztériumoknak” is neveznek) nyilvánul meg és működik. A hét szentség azok a jelek és eszközök, melyek által a Szentlélek kiárasztja Krisztusnak, a Főnek kegyelmét az Egyházra, ami az Ő Teste. Az Egyház tehát hordozza és közli a láthatatlan kegyelmet, melyet ő maga jelez. Ebben az analóg értelemben nevezzük az Egyházat is „szentségnek”.

775. „Az Egyház Krisztusban mintegy szentsége, azaz jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének”: hogy az emberek Istennel való bensőséges egyesülésének szentsége legyen, ez az Egyház elsődleges célja. Mivel az emberek közötti közösség az Istennel való egységben gyökerezik, az Egyház az emberi nem egységének is szentsége. Az Egyházban ez az egység már alakul, mivel az embereket összegyűjti „minden nemzetből, törzsből, népből és nyelvből” (Jel 7,9); ugyanakkor az Egyház „jele és eszköze” e még alakuló egység tökéletes megvalósulásának.

776. Mint szentség az Egyház Krisztus eszköze. „Az Egyház Krisztus kezében mindenki megváltásának eszköze”, „az üdvösség egyetlen szentsége”, mellyel Krisztus „Isten emberek iránti szeretetének misztériumát egyszerre kinyilvánítja és megvalósítja”. Az Egyház „Istennek az emberi nem iránti szeretete látható terve”, ami arra irányul, hogy „az egész emberi nem Isten egyetlen népévé váljon, Krisztus egy testévé nőjön össze, a Szentlélek egy templomává épüljön”.

781. „Jóllehet bármely időben élő és bármely nemzetből származó ember kedves Isten előtt, ha féli őt és teszi az igazságot, Istennek mégis úgy tetszett, hogy az embereket ne egyenként, minden társas kapcsolat kizárásával szentelje meg és üdvözítse, hanem néppé tegye őket, mely Őt igazságban megismeri és szentül szolgál Neki. Így tehát az izraelita népet kiválasztotta tulajdon népévé, szövetséget kötött vele és fokozatosan oktatta azáltal, hogy e nép történelmében önmagát és akaratának tervét kinyilvánította és a népet magának szentelte. Mindez azonban csak előkészítése és előképe volt annak az új és tökéletes szövetségnek, mely majd Krisztusban köttetik meg (...). Ezt az új Szövetséget Krisztus hozta létre, tudniillik az új Szövetséget az Ő vérében, a zsidókból és a pogányokból hívta meg a népet, mely nem test szerint, hanem a Lélekben alkot egységet.”

831. Az Egyház katolikus, mert Krisztus az emberi nem egészéhez küldte:

„Isten új népébe minden ember meghívást kap. Következésképp ezt a népet, noha mindig egy és egyetlen, ki kell terjeszteni az egész világra és minden történeti korszakra,

hogy megvalósuljon Isten terve, aki kezdetben egy emberi természetet alkotott, és elhatározta, hogy szétszóródott gyermekeit egybegyűjti. (...) Ez az Isten népét ékesítő egyetemesség magának az Úrnak ajándéka, s ennek révén a katolikus Egyház hathatósan és szünet nélkül arra törekszik, hogy az egész emberiséget összes javaival a fő, Krisztus alatt, az ő Lelkének egységében foglalja újra össze.”

2.2.2. PÁPAI GONDOLATOK

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA RECONCLIATIO ET POENITENTIA KEZDETŰ APOSTOLI BUZDÍTÁSA

26. A KATEKÉZIS

Azon a tág területen, melyen az Egyháznak a dialógus révén teljesítenie kell küldetését, a bűnbánat és a kiengesztelés lelkipásztori tevékenysége az Egyház tagjai felé fordul, elsősorban e két egymástól különböző de egymást kiegészítő valóságról szóló hitoktatással, melynek a szinódus atyái is nagy jelentőséget tulajdonítottak, és javaslataikban is kiemelték: a bűnbánatot és a kiengesztelődést. Elsőként tehát a katekézist kell alkalmazni.

Ennek a nagyon időszerű ajánlásnak a mélyén egy igen alapvető feltétel rejlik: a lelkipásztori szempont nem állhat szemben a tanítással, sem a pasztoráció nem tekinthet el a tanítás tartalmától, amelyből életet kap és erőt merít. Ha az Egyház „az igazság oszlopa és alapja”, s anyaként és tanítóként küldetett ebbe a világba, hogyan mellőzhetné az igazság tanítását, mely az élethez vezető utat mutatja?

Az Egyház pasztoraitól elsősorban a kiengesztelődésről szóló katekézist várnak. E katekézis csak azon a szentírási, különösen újszövetségi tanításon alapulhat, hogy a megváltó és kiengesztelő Jézus Krisztusban meg kell újítani a szövetséget Istennel; s hogy ennek fényében és e közösség és barátság kiszélesítéseként, ki kell békülni a felebaráttal még még akkor is, ha ezért az áldozatot meg kell szakítanunk. Jézus gyakran hangoztatja a testvéri kiengesztelődést, például amikor felhív, hogy annak, ki megütötte egyik arcunkat, tartsuk oda a másikat is, és aki elvette ruhánkat, adjuk oda köntösünket is. A megbocsátás parancsát még élesebben fejezi ki azzal, hogy mindenki olyan mértékben részesül bocsánatban, amilyen mértékkel ő bocsát meg másoknak; olyan bocsánatról van itt szó, mely az ellenségre is vonatkozik; olyan bocsánatról, mely hetvenszer hétszer, azaz minden korlátozás nélkül kötelez. Ilyen feltételek mellett csak az evangéliumi lelkiület érvényesülhet, csak úgy jöhet létre kiengesztelődés az egyes személyek, családok, közösségek, népek és nemzetek között. A Szentírásnak a megbocsátásra vonatkozó kijelentéseiből természetszerűen eljutunk egy teológiailag meghatározott katekézishoz, mely felhasználhatja a pszichológia, a szociológia és a humán tudományok elemeit is, ha ezek alkalmasak arra, hogy megvilágítsanak egyes helyzeteket, problémákat, és így a hallgatókat vagy olvasókat konkrét döntésekre ösztönözzék.

Az Egyház papjaitól elvárjuk továbbá a bűnbánat katekézisének. Kell, hogy ennek is a Szentírás legyen a forrása. Ez az üzenet a bűnbánatban mindenekelőtt a megtérés értékét hangsúlyozza. Ezzel a szóval próbáljuk fordítani a görög metanoia fogalmát, melynek jelentése a lelkiület megváltoztatása, hogy Isten felé fordulhasson. Különben ez a két

alapeleme a tékozló fiú történetének: a magába szállás és az elhatározás, hogy visszatér atyjához. A megtérés eme elsődleges lelkülete nélkül nincs kiengesztelődés. A katekézisben ezt konkrét fogalmakkal és megfelelő szavakkal kell szemléltetnünk, melyek a különböző korosztályok, a különböző kulturális, etikai és szociális igényeknek megfelelnek.

Ez az első értéke a bűnbánatnak, amely egy másodikban folytatódik: a „megtérés” annyit is jelent mint „bűnbánat”. A metanoiának ezt a két jelentését látjuk abban az útmutatásban, melyet Jézus adott: „Ha testvéred... megbánja, bocsáss meg neki. Ha hétszer vétkezik is naponta ellened, és hétszer fordul hozzád azzal, hogy 'bánom', bocsáss meg neki.” A jó hitoktató megmutatja, hogy a bánat – ugyanúgy, mint a megtérés – távolról sem csak felületes érzés, hanem a lélek valóságos megváltozását jelenti.

A bűnbánat harmadik értéke abban a változásban jelentkezik, mely az előző magatartást – a megtérést és bánatot – külső jelekben is nyilvánítja: bűnbánatot tart a lélek. Ez jól felismerhető a metanoiában, ahogyan azt Jézus előfutára a szinoptikusok szövegében használja. A bűnbánattartással az egyensúly és harmónia, melyet a bűn romba döntött, visszaáll, ha ez az embernek áldozatába is kerül.

Olyan korban, mint amilyenben mi élünk, nagyon nehéz átfogó és jól alkalmazott katekézist adnunk a bűnbánatról, mert az uralkodó magatartás és gondolkodásmód nyíltan ellentétben áll a fentebb hangoztatott három értékkel. A ma emberének sokkal nehezebb – mint előzőleg bármikor – elismernie saját egyéni hibáit és olyan elhatározásra jutnia, hogy azokat felülvizsgálja és új útra térjen. Nehezére esik kimondania: „sajnálom” avagy „fájlalom”. Ösztönösen és ellenállhatatlanul visszautasít mindent, aminek áldozati jellege van a bánat területén, mely az elkövetett bűn jóvátételére irányul. Itt szeretném hangsúlyozni, hogy az Egyház elégtételi fegyelme nem csekély kárára van a keresztények belső életének és az egyházi közösségnek. Bár az utóbbi időben könnyítettek rajta, sokat veszített kisugárzó erejéből. Gyakran csodálkoznak a nem keresztények, hogy Krisztus tanítványai mily csekély jelét adják a valódi bűnbánatnak. Magától értetődően, a keresztény bűnbánat csak akkor valódi, ha szeretetből és nem csupán félelemből fakad; ha komolyan törekszik arra, hogy a „régibert” megfeszítse, hogy Krisztus erejéből megszülethessen az „új ember”; ha Krisztust mint példaképet követi, ki, noha ártatlan volt, a szegénység és türelem útját választotta, a lemondását és – mondhatjuk – a bűnbánatát.

Az Egyház pásztoraitól továbbá elvárjuk – amint a szinódus is emlékeztet rá – a lelkiismeretről és annak formálásáról szóló oktatást. Ez is nagyon időszerű téma, ha fontolóra vesszük, hogy ez a benső szentély, a személyiség legbensőbb pontja, a lelkiismeret, mennyire ki van téve a mai kultúra támadásainak; mennyire meg van terhelve, próbára van téve, össze van zavarva és el van homályosítva. A lelkiismeretre vonatkozó okos hitoktatásra értékes útmutatást találhatunk az egyházatyáknál, a II. vatikáni zsinat teológiájában, különösen két dokumentumban: „Az egyház és a mai világ” és a „Vallásszabadságról” zsinati dokumentumokban. Ugyanígy VI. Pál pápa gyakran foglalkozott a lelkiismeret természetével és szerepével a mi életünkben. Az ő nyomát követve nem szalaszthatunk el semmiféle alkalmat, hogy ne szóljunk erről a nagyon fontos elemről, mely az ember nagyságát és méltóságát adja. Ez „az erkölcsi érzék képesít minket arra, hogy különbséget tudjunk tenni jó és rossz között... mintegy belső szem, a lélek meglátó ereje, mely lépteinket a jó útjára vezéreli”. Ugyanakkor alá kell húznom a

keresztény lelkiismeret kialakításának fontosságát, nehogy emberi személyiséget rombolóerővé váljunk, hanem szentéllé, ahol Isten feltárja nekünk a valódi jót.

A hívek elvárják az Egyház pásztoraitól, hogy a kiengesztelődés más fontos pontjairól is szóljanak:

- a büntudatról, mely – mint már mondtuk – mai világunkban elsatnyult.

- a kísértésről és a kísértésekről: „maga Jézus Krisztus, az Isten Fia hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, a büntől azonban ment maradt” akarta, hogy a Gonosz megkísértse, így akarta megmutatni, hogy miként Ő, tanítványai is ki vannak téve a kísértésnek, és azt is, milyen magatartást tanúsítsanak a kísértés idején. Annak, aki az Atyát kéri, hogy erején felül ne kísértessék és ne essék kísértésbe, annak, aki a bűnre való kísértésnek nem teszi ki magát, a kísértés ténye nem azt jelenti, hogy már vétkezett, hanem inkább alkalom a hűségben való növekedésre és a következetes életvitelre alázatosságban és éberségben.

- a böjtről, mely régi és újabb formáiban is a megtérés és a bűnbánat jele, továbbá a böjttel saját személyünkben meghalunk, hogy Krisztust, a keresztre feszítettet öltük magunkra, és szolidárisak legyünk az éhezőkkel és szenvedőkkel.

- az alamizsnáról, mely a tényleges élő szeretet eszköze, amellyel megosztjuk azt, amink van, azokkal, akik a szegénység terhe alatt sínylődnek.

- a belső kapcsolatról, mely le tudja győzni a világ minden ellenzékét; Isten és az emberek között megvalósítja a barátságot, hiszen ez az Egyház eszkatologikus célja.

- a konkrét körülményekről, melyek között a kiengesztelődés megvalósulhat (a családban, a polgári társadalomban, a szocialista rendszerekben), és főként a négy kiengesztelődésben, melyek négy alapvető szakadást orvosolnak: kiengesztelődés Isten és ember között, önmagunkkal, testvéreinkkel és az egész teremtett világgal.

Az Egyház nem hagyhatja ki – anélkül hogy lényeges küldetéséhez tartozó tanítást súlyosan el ne torzítaná –, azt a négy témát melyeket a hagyományos egyházi szóhasználatban az ember végső dolgainak nevezünk: a halált, az ítéletet, a poklot és a paradicsomot. Egy olyan kultúrában, mely az embereket be akarja zárni többé-kevésbé sikeres földi életük kereteibe, az Egyház pásztoraitól megkívánják azt a tanítást, amely a hit erejével megnyitja és megvilágítja a halálon túli jövőendő életet. Túl a halál titokzatos kapuján kirajzolódik az örök boldogság, az Istennel való barátság, avagy a tőle való elszakadás büntetése. Csak ebben az eszkatologikus távlatban érthetjük meg a bűn igazi mértékét, és érez indítást az ember a bűnbánatra és a kiengesztelődésre.

A buzgó és találékony lekipásztorok ne mulasszák el soha, hogy ráleljenek e hitoktatás széles skálájú, változatos lehetőségeire. Természetesen számítanak a kultúrák és a hitbeli képzettség különbségei. Ilyen alkalmat adnak: a Szentírás olvasása, a szentmisék, a többi szentségek szertartásai, sőt maga a körülmény is, amelyek között ezeket ünnepeljük. Erre a célra más lehetőségek is kihasználhatók: prédikáció, olvasmányok, viták, találkozások, hittani továbbképzések stb. – amint azt sok helyen csinálják. Itt különösen hangsúlyozzuk a régi missziós napokat, melyek a hitoktatásban oly jelentősek voltak. Ha ezeket napjaink igényéhez igazítanók, a hitbeli nevelésnek manapság is alkalmas eszközei lehetnének. Ez vonatkozik a bűnbánatra és a kiengesztelődésre is.

Tekintettel a megtérésen alapuló kiengesztelődés nagy jelentőségére az emberi kapcsolatokban, a társadalmi együttélés minden területén (a nemzetközi kapcsolatokat is

beleértve), az Egyház tanításában nem nélkülözheti a szociális problémák feltárását sem. Elődeink időszerű és világos tanítása, különösen XIII. Leóé, kinek nevéhez a II. vatikáni zsinat *Gaudium et spes* lelkipásztori konstitúciójának nagyon sok megállapítása fűződik, továbbá több püspöki konferencia, mely saját országa különböző kérdéseire keresett megoldást – ezek együttesen a tanítás széleskörű és jól megalapozott rendszerét adták az emberi társadalom sokrétű követelményeiről. Ez vonatkozik egyénekre, családokra, különböző területeken létesült csoportokra és egy olyan társadalom felépítésére, mely megfelel az erkölcsi törvénynek és a civilizáció alapkövetelményeinek.

Az Egyháznak ez az útmutatása természetesen Isten szavát tükrözi, mely szól az egyes ember jogairól és kötelezettségeiről, de a családról és a közösségről is. Továbbá szól a szabadság értékéről, az igazságosság dimenzióiról, a szeretet elsőségéről, az emberi személy méltóságáról, a közösség javáról, melyhez a politikának és a gazdasági életnek alkalmazkodnia kell. A tanítóhivatal szociális tanainak alapvető elvei (törvényei), melyek erősítik és feltárják az emberi értelem és a népek lelkiismeretének általános törvényeit, adják nagymértékben a szociális konfliktusok békés megoldásának és a mindenre kiterjedő kiengesztelődésnek a reményét.

27. A SZENTSÉGEK

A második, Istentől alapított eszköz – melyet az Egyház pasztorális munkájában fölajánl a bűnbánatra és a kiengesztelődésre – a szentségek.

A szentségek titokzatos dinamikájában, mely oly gazdag jelképeiben és tartalmában, olyan szempont is található, melyet nem emelünk ki kellően: valamennyi sajátos kegyelmén túl jele a bűnbánatnak és a kiengesztelődésnek. Ezért a szentségek mindegyike szolgálja a léleknek ezt az igényét is.

A keresztség üdvösségszerző fürdő, amely Szent Péter szavai szerint „nem arra szolgál, hogy a testet a szennytól megtisztítsa, hanem könnyölgés Istenhez jó lelkiismeretért”. A keresztség halál, eltemetés és föltámadás Krisztussal, aki meghalt, akit eltemettek, és aki föltámadt. A Szentlélek ajándéka Krisztus által. A keresztény keresztség eme lényeges és alapvető tulajdonsága semmiképpen sem szünteti meg a már eleve meglévő bánatot, hanem gazdagítja azt. Jézus maga is megkereszteltette magát Jánossal, hogy „a törvényt teljesítse”. A megtérésnek egy mozzanata az Istennel való viszony helyes rendjébe való besorolódás, a kiengesztelődés Istennel, mely eltörli az eredendő bűnt és az embert felveszi a kiengesztelődötték nagy családjába.

Hasonlóképpen hat a bérmálás is. Mint a keresztség megerősítője, amellyel együtt bevezető szentség, amely a Szentlélek teljességében részesít és a keresztény életet nagykorúvá teszi, a szívnek még mélyebb megtérése és a kiengesztelődött közösséghez, Krisztus Egyházához fűző, még erősebb kapocs.

Ahogy Szent Ágoston meghatározza az Eucharisziát – a hit szentsége, az egység jele és a szeretet köteléke –, abból kitűnik hatása: az egyéni megszentelődés és a közösségi kiengesztelődés (*unitas, caritas*). Az Eucharisztia titkának lényegéből következik, hogy mint Krisztus kereszttáldozatának vér nélküli megújítása az üdvösség és a kiengesztelődés forrása. Mégis emlékezetünkbe kell idézni, hogy az Egyház e szentség hitétől vezetve azt tanítja, hogy senki nem veheti magához az Eucharisziát, aki súlyos bűnének tudatában van, mielőtt Istentől bocsánatot nyerne. Így olvashatjuk ezt VI. Pál pápa *Eucharisticum*

mysterium kezdetű instrukciójában, mely megerősíti a trienti zsinat tanítását: „Az Eucharisziát úgy kell a híveknek megmutatni, mint ellenszert, mely a mindennapi bűnöktől megtisztít, a súlyos bűnök ellen pedig megvéd minket.” Mutassuk meg nekik, mit jelent a mise bűnbánati liturgiája. Aki áldozni akar, gondoljon arra a parancsra, hogy mindenkinek meg kell vizsgálnia önmagát. Az Egyház gyakorlata mutatja, hogy szükséges az ilyen vizsgálat, nehogy valaki, aki tudatában van súlyos bűnének, szentáldozáshoz járuljon a bűnbánat szentségének felvétele nélkül, még ha fel is indította a tökéletes bánatot. Ha valaki szükséghelyzetbe kerül és nem talál gyóntatót, akkor fel kell indítania a tökéletes bánatot.

A papszentelés célja, hogy lelkipásztorokat rendeljen az Egyházba, akik mint tanítók és előjárók arra is hivatottak, hogy tanúi és közvetítői legyenek az egységnek, építői Isten családjának, védői és megőrzői ennek a családi közösségnek a megbontás és széthullás hatásai ellen. A házasság szentsége az emberi szeretet felmagasztalása a kegyelem hatására. Jele Krisztus Egyház iránti szeretetének, de a győzelemnek is, mert ő megvédi a házastársakat a szeretetet torzító és eltörő erők ellen, úgy, hogy az ebből a szentségből fakadó család jele a kiengesztelődött és kiengesztelő Egyháznak, amely a világ kiengesztelődését szolgálja.

Végül a betegek kenete, a betegség és öregség elviselésében, de különösen utolsó óráinkban az Istenhez való megtérés végső bizonyossága; a fájdalom és a halál elfogadása pedig elégtétel az elkövetett bűnökért. Itt valósul meg a legmélyebb kiengesztelődés az Atyával.

De van a szentségek között egy, melyet a rítusában található bűnbevallás miatt gyónásnak nevezünk, de tulajdonképpen a bűnbánat szentségének tekintendő, amint valóban az is. Ez a megtérés és kiengesztelődés szentsége. Nagy jelentősége van a kiengesztelődésben, ezért a legutóbbi püspöki szinódus ezzel a szentséggel különös mértékben foglalkozott.

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: DOMINUM ET VIVIFICANTEM KEZDETŰ ENCIKLIKÁJA

15. Beteljesedett tehát a Messiás küldetése, aki megkapta a Szentlélek teljességét a választott nép és az egész emberiség számára. A Messiás szó szerint Krisztust, azaz „Felkentet” jelent, az üdvtörténetben pedig azt, „aki Szentlélekkel van felkenve”. Ez volt az Ószövetség prófétai hagyománya. Ezt követte Simon Péter, amikor Kornéliusz házában így szólt: „Ti tudjátok, mik történtek a Jánostól hirdetett keresztség után... egész Júdeában. Miképp kente fel az Isten a názáreti Jézust Szentlélekkel és hatalommal.”

Péter szavai és sok más hasonló kijelentés után vissza kell térnünk Izaiás jövendöléséhez, amelyet olykor „ötödik evangéliumnak” vagy „az Ószövetség evangéliumának” szoktak nevezni. Amikor Izaiás egy titokzatos személy eljövételéről szól, aki az újszövetségi kinyilatkoztatás szerint maga Jézus, összekapcsolja ezt a személyt és küldetését a Szentléleknek, az Úr Lelkének különleges cselekvésével. Így szól a próféta:

„És vessző kél majd Jessze törzsökéből,
És virág nő ki gyökeréből.
És rajta lesz majd az Úr lelke:
a bölcsesség és az értelem lelke,
a tanács és az erősség lelke,

a tudás és a jámborság lelke,
és eltölti őt az Úr félelmének lelke,
és az Úr félelmében telik öröme”.

Ez a szöveg jelentős az Ószövetségnek a „Lélekről” szóló egész tanítását tekintve, mert mintegy híd a régi szentírási „Lélek” fogalom – amelyet „karizmatikus lehelet”-nek értelmeztek – és a „Lélek” között, aki személy és ajándék a személy számára. A Messiás Dávid családjából (Jessze törzsökéből) maga is személy, akin rajta van az Úr lelke. Bizonyára nem beszélhetünk erről a szentírási helyről mint a Szentlélek kinyilatkoztatásáról, de – ezeket az eljövendő Messiásra alkalmazva – megnyílik az út, amely az Újszövetségben előkészíti a Szentlélek teljes kinyilatkoztatását a Szentháromság misztériumának egységében.

19. Bár Jézust szülővárosában, Názáretben nem fogadták el Messiásnak, nyilvános fellépésének kezdetén az egész nép számára Keresztelő János tett tanúságot messiási küldetéséről a Szentlélekben. János, Zakariás és Erzsébet fia a Jordánnál hirdette a Messiás jövetelét, és kiszolgáltatta a népnek a bűnbánat keresztségét. Ezt mondta: „Én csak vízzel keresztelek, hogy bűnbánatra indítsalak benneteket, de aki a nyomomba lép, az hatalmasabb nálam. Arra sem vagyok méltó, hogy saruját hordozzam. Ő Szentlélekkel és tűzzel fog benneteket megkeresztelni.”

Keresztelő János Krisztust, a Messiást nemcsak úgy hirdette, mint aki a Szentlélekben „jön”, hanem úgy, mint aki hozza a Szentlelket amint azt Jézus az utolsó vacsora termében világosan kijelentette. János itt pontosan adja vissza Izaiás szavait, melyek az Ószövetség prófétájánál a jövőre vonatkoztak, de ő Jordán-parti prédikációjában saját tanítása szerint hirdeti meg a közvetlen messiási valóságot. János nemcsak próféta, hanem valaminek a kihirdetője, Krisztus előfutára. Amit hirdet, az mindenki szeme láttára beteljesedik. A Názáreti Jézus a Jordánhoz jön, hogy ő is részesedjék a bűnbánat keresztségében. János, meglátva őt, így szólt: „Íme az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit.” Ezt a Szentlélek ihletésétől indítva mondotta, tanúsítva, hogy beteljesedett Izaiás jövendölése. Egyidejűleg hitet tett a Názáreti Jézus megváltói küldetése mellett. János szájában az „Isten Báránya” a Megváltóra vonatkozó igazság megerősítése, mely nem kevésbé jelentős, mint amit Izaiás mondott: „az Úr Szolgája”.

János Jordán-parti tanúságtételével az a Názáreti Jézus, akit honfitársai elvetettek, felmagasztaltatott Izrael szeme láttára, mint Messiás, mint a Szentlélek „Felkentje”. De ezt a tanúságtételt egy másik tanúskodás erősítette meg, mely magasabb rendű a három szinoptikus elbeszélése szerint. Ugyanis „amikor már az egész nép megkeresztelkedett és Jézus is fölvette a keresztséget és imádkozott, megnyílt az ég és a Szentlélek leszállt rá látható alakban, galambként”, egyúttal „szózat hallatszott az égből: Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem”.

Ez szentháromsági istenjelenés volt, amely tanúskodott Krisztus felmagasztalásáról a Jordán-parti keresztségkor, s nemcsak Keresztelő János tanúságát erősíti, hanem feltár egy sokkal mélyebb igazságot a Názáreti Jézusról, a Messiásról: a Messiás az Atya szeretett Fia. Az Ő ünnepélyes felmagasztalása nem szorítkozik „Isten Szolgájának” messiási küldetésére. Isten megjelenésének fényében ez a Jordán-parti felmagasztalás a Messiás személyének misztériumát érinti. Felmagasztaltatott, mert az isteni tetszés Fia. Az égből hallatszott a hang: „az én Fiam.”

22. Lukács elbeszélése elvezet minket annak az igazságnak a közelébe, amely az utolsó vacsora termében, a búcsúbeszédben hangzott el. A Szentlélektől felmagasztalt Názáreti Jézus ebben a beszédben és beszélgetésben úgy tüntette fel magát, mint aki „hozza” a Lelket, és akinek a kereszt általi elmenetele árán kell hoznia a Lelket, és át kell „adnia” az apostoloknak és az Egyháznak.

A „hozni” szó itt mindenekelőtt azt jelenti, hogy „kinyilatkoztatni”. Az Ószövetségben már a Teremtés könyvéből megismertük Isten Lelkét, először mint Isten leheletét, amely életet ad, vagyis mint természetfeletti „életadót”. Izaiás könyve úgy mutatja be, mint ajándékot, amely a Messiás személyének szól, rajta nyugszik és belülről irányítja minden üdvös munkáját. Amit Izaiás hírül adott, az a Jordánnál konkrét formát öltött: a Názáreti Jézus az, aki a Szentlélekben jön, és hozza Őt, mint saját személyének ajándékát, hogy embersége által kiáraszsa: „ő fog megkeresztelni benneteket Szentlélekben”. Lukács evangéliuma a Szentléleknek ezt a kinyilatkoztatását erősíti meg és gazdagítja: Ő az, aki Jézus Krisztus messiási életének és tevékenységének legbensőbb forrása.

Mindazzal, amit Jézus az utolsó vacsora termében mondott, a Szentlelket új és teljesebb formában nyilatkoztatta ki. Ő nem csak egy személynek (a Messiás személyének) szóló ajándék, hanem mint ajándék maga is személy. Jézus úgy hirdeti meg eljövételét, mint „másik Vigasztalót”, ki mint az igazság Lelke az apostolokat megtanítja „minden igazságra”. Mindez a Szentlélek és Krisztus közötti különleges kapcsolat erejében történik: „az enyémből kapja, amit majd hirdet nektek”. Ennek a közösségnek ősforrása az Atya: „Minden, ami az Atyáé, az enyém is. Azért mondtam, hogy az enyémből kapja, amit majd hirdet nektek.” Mert a Szentlélek az Atyától származik és az Atya küldte Őt. Először úgy küldte a Szentlelket, mint az emberré lett Fiúnak szóló ajándékot, hogy a messiási ígéreteket teljesítse. Krisztusnak, a Fiúnak az „elmenetele” után – János írása szerint – közvetlenül „jött”; ez az ő új küldetése – hogy befejezze a Fiú művét. Így Ő lesz az, ki az üdvtörténet új korszakát teljessé teszi.

2.3. LITURGIKUS NÉZŐPONT

2.3.1. AZ EVANGÉLIUMI SZAKASZ KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI A SZENTMISE SZERTARTÁSÁNAK EGYÉB SZÖVEGEIVEL

A *kezdőének* (vö. Mt 3,16-17) a ma hallható *evangéliumi szakasz* (Lk 3,15-16.21-22) szinoptikus párhuzama Mátétól: „Az Úr megkeresztelkedésekor megnyílt az ég, a Szentlélek mint galamb lebegett az Úr fölött, és a mennyei Atya szava hallatszott: Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik.” A két választható *kezdő könyörgés* közül az első kifejezetten az evangélium sorait értelmezi: „Mindenható, örök Isten, te ünnepélyesen kinyilatkoztattad nekünk Krisztust mint szeretett Fiadat, amikor megkeresztelkedett a Jordán folyóban, és leszállt rá a Szentlélek.”

A két választható *olvasmány* közül az első (Iz 42, 1-4. 6-7) az Úr Szolgájáról szóló első ének. Ennek kezdő sora áll az Atyának az evangéliumban elhangzó égi szózata mögött: „Íme, az én szolgám, akit támogatok, választottam, akiben kedvem tekik.”, sőt úgy folytatódik, hogy „Kiárasztom rá lelkemet, és igazságot visz a nemzeteknek.” Ez, az idők során erősen messianisztikus értelmezéssel gazdagodott szöveg segít megérteni az

evangéliumi epizódot, mely Jézus küldetését és identitását nyilatkoztatja ki, s mellyel megkezdődik az ő nyilvános működése. Azáltal, hogy az izajási szakaszt idézi az evangélium, a prófétai szöveg tartalma kapcsolódik össze Jézus küldetésével: ő gyengéd, gyógyító és szabadító Messiás, aki az igazságot hozta el a földre. A *válaszos zsoltárból* (Zsolt 28, 1a és 2. 3ac-4. 3b. és 9b-10) leginkább a következő sorok kapcsolódnak az evangéliumhoz: „Az Úr szava zúg a vizek árján, az Úr lebeg a nagy vizek fölött. Az Úr szava telve erővel, az Úr szava telve fönséggel.” A második választható, szintén izajási *olvasmány* (Iz 40,1-5.9-11) előképe Keresztelő János Jézusra mutató igehirdetésének: „Menj föl egy magas hegyre, te, ki jó hírt viszel Sionnak, emeld föl erősen hangodat, te, aki jó hírt viszel Jeruzsálemnek. Emeld föl hangodat! Ne félj! Hirdesd Juda városainak: >Íme, a ti Istenetek! Isten, az Úr, íme, eljön hatalommal, karjával mindent uralma alá vet.<” Az ehhez az olvasmányhoz tartozó *válaszos zsoltárban* (Zsolt 103, 1 b-2. 3-4. 24-25. 27-28. 29-30) szintén hangsúlyosan jelenik meg az Isten nagysága és dicsősége, illetve itt is visszaköszön a víz motívuma: „Uram, Istenem, csodálatos a te nagyságod, fenségbe és ékességbe öltözől. Mondj áldást lelkem az Úrnak, mert csodálatos az ő nagysága. Vizek fölött áll a te otthonod, a felhőket fogatul használod, és tovaszállsz a szelek szárnyán. Követeddé teszed a szeleket, és szolgálóddá a tüzes villámot.”

Az első választható *szentlecke* (ApCsel 10, 34-38) Péter apostol igehirdetésében utal az evangéliumi epizódra: „Ti tudjátok, hogy mi minden történt Galileától egész Judeáig attól kezdve, hogy János hirdette a keresztséget: Hogyan kente fel az Isten a názáreti Jézust Szentlélekkel és hatalommal. Ő pedig, amerre csak járt, jótetteket vitt végbe, és meggyógyított minden ördögtől megszállottat, mert vele volt az Isten.” Az ehhez fűződő *alleluja vers* (Mk 9,6), amely a színeváltozás történetének márki olvasatából az Atya szózatát idézi, szintén szorosán kapcsolódik az evangéliumhoz: „Megnyílt az ég, és az Atya szózata hallatszott: >Ez az én szeretett Fiam, őt hallgassátok!<” A második választható *szentlecke* (Tit 2,11-14; 3,4-7) a Szentlélekben való újjászületésünk örömhírét hirdeti, amely a keresztségünkben valósul meg: „Amikor Üdvözítő Istenünk kinyilvánította jóságát és emberszeretetét, megmentett minket; nem azért, mert igazak voltak tetteink, hanem irgalmasságból, a Szentlélekben való újjászületés és megújulás fürdőjében.” A másik *alleluja vers* (Lk 3,16) elővételezi az evangélium szavait: „Eljön az, aki hatalmasabb nálam – mondja Keresztelő János, ő majd Szentlélekkel és tűzzel keresztel meg titeket.”

Az *egyetemes könyörgések* központjában a jézusi lelkület áll, valamint visszaköszön a keresztség témája is: „Add, Urunk, hogy Jézus lelkületével közeledjünk az emberekhez, alázatosságban és szeretetben!” (első könyörgés) „Add, Urunk, hogy minden megkeresztelt gyermek megőrizze a fogadott fiúság kegyelmét!” (ötödik könyörgés). A *papi záró szavak* az evangélium szövegén alapulnak: „Istenünk! Te a mai napon kinyilvánítottad, hogy Jézus a te szeretett Fiad. Add, hogy akik a keresztségben vele eggyé lettünk, mindvégig hűséges gyermekeid maradjunk! Krisztus, a mi Urunk által.” A *felajánló könyörgés* kiemelve említi meg a mai ünnepet: „Fogadd el, Istenünk, áldozati adományainkat, amelyeket szent Fiad megkeresztelkedésének ünnepén eléd hozunk.” Szintén az ünnep tartalmához kötődik a *prefáció* is, amely így szólítja meg az Atyát: „Te csodálatos jelekkel vetted körül Jézust, amikor megkeresztelkedett a Jordán vizében: mennyei szózatod hirdette, hogy Igéd itt lakik köztünk. A galamb képében leszálló Lélek tanúságot tett arról, hogy Krisztust, a te szolgálódat az öröm olajával fölkented, – és a

szegényekhez küldted az üdvösség jóhírével.” Az *áldozási ének* (Jn 1,32.34) egyfelől Keresztelő János személye, másfelől pedig Jézus istenfiúsága kapcsán is egybecseng az evangéliummal: „Íme, ő az, akiről mondotta János: Én láttam őt, és tanúságot tettem róla, hogy ő az Isten Fia.”

2.3.2. LITURGIKUS ÉNEKEK

ÉNEKLŐ EGYHÁZ

Adjátok meg az Úrnak (526)

<http://nepenektar.hu/idoszak/vizkereszt/liturgia/26/gr/333/adjatok-meg-az-urnak-afferte-domino>

És szózat hallatszott az égből (526)

<http://nepenektar.hu/idoszak/vizkereszt/liturgia/26/allv/334/es-szozat-hallatszott-az-egbol-caeli-aperti>

GITÁROS ÉNEKEK

Sillye Jenő: Íme, a szolgám (Mária oratórium)

<https://www.youtube.com/watch?v=rBB9RMeq-7M>

2.4. PEDAGÓGIAI NÉZŐPONT

2.4.1. EVANGÉLIUM TÉMÁJÁT FELDOLGOZÓ IRODALMI MŰ

Szent Hildegard éneke a Szentlélekről

Óh Isten lelkének tüze,
minden teremtmény életének élete,
szent vagy, ki a formákat élteted!

Szent ki írral kened a törések veszélyét
s gyógyítva dörzsölöd a bűzös sebeket!

Szentség szellője, szelelője,
szeretet tüzelője!
Óh zamat a mellekben, édes íz!
ki szíveinkbe átvivódsz az erények jó illatával.

Óh tiszta forrás, akiben példázható,
hogy Isten maga köré gyűjti az idegent
s megkeresi az elveszettet.

Óh élet páncélja!
Óh egység záloga minden tagok között!
Óh tisztesség öve, áldj meg és tégy boldoggá!

Erős pálya, lelki út,
ki áthatoltál mindenben
a magasságban, s földi világban,
s minden mélység szurdokában:
mindenkit összekötsz és egybehajtsz.

Általad felleg árad, levegő röpül,
átivódik a kő,
vizek folyókat öntenek,
és zöld pompát izzad a barna föld.
S te neveled a doktorok erényét,
akiket életükben a bölcsesség ihlete vidámít.

Dicsőség hát neked,
ki a dicsőség hangja s élet öröme vagy;
remény és erős becsület,
s fényességgel fizetsz!

2.5. KÉRDÉSEK AZ EVANGÉLIUMHOZ

- Mit jelent számomra, hogy meg vagyok keresztelve?
- Hogy érintenek János szavai, ahogyan Jézusról beszél?

3. ORATIO – IMÁDSÁG

A szentmise első könyörgése

Mindenható, örök Isten, te ünnepélyesen kinyilatkoztattad nekünk Krisztust mint szeretett Fiadat, amikor megkeresztelkedett a Jordán folyóban és leszállt rá a Szentlélek. Add, hogy mindig kedved teljék bennünk, fogadott gyermekeidben, akik újjászülettünk vízből és Szentlélekből. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiad által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön örökké. Ámen.

Imádság

Mennyei Atyám, Jézus nevében kérlek, küldd el Szentlelkedet, hogy a fiúi bizalommal és reménnyel tudjak élni, s másokra mint testvér tudjak tekinteni! Ámen.

4. CONTEMPLATIO – SZEMLÉLŐDÉS

*Amikor Jézus megkeresztelkedett és imádkozott,
megnyílt az ég (Lk 3,15-16.21-22)*

(Forrás: Pixabay)

5. CONDIVISIO – MEGOSZTÁS

Örömhír megfogalmazása: Nekem ebben a szakaszban az az örömhírem, hogy...

- Isten nekem is mondja: „Te vagy a szeretett fiam, tebenned tetszésemet lelem.”
- Az Atya tanúságtétele Jézusról azt a szeretetközösséget mutatja meg számomra, amelybe én is meghívást kaptam.

6. ACTIO – TETTEKRE VÁLTÁS

Tanúságtétel megfogalmazása: Az evangéliumi szakasz arra ösztönöz, hogy...

- éljek a gyermeki bizalomban.
- merjek eltöprengeni János szerepén, majd Jézus személyén, illetve a Fiúnak az Atyához és a Szentlélekhez fűződő kapcsolatán.

IMPRESSZUM

A *Lectio divina segédanyagok*, amiknek felépítése a *lectio divina* módszer felosztását követi, segítik az evangéliumi szakasz imádságos elmélyítését.

Lectio divina segédanyag, Urunk megkeresztelkedése („C” év)
Borítófotó © Pixabay

A Biblia szövegének fordításait a következő forrásokból vettük át:

- liturgikus szöveg: igenaptar.katolikus.hu (utolsó letöltés 2020. szeptember 18.)
- a görög szöveget az SBLGNT (utolsó letöltés 2020. május 11.)
- latin fordítás: Vatikán online archívuma (utolsó letöltés 2020. május 14.)
- további magyar fordítások: szentiras.hu (utolsó letöltés 2020. május 12.)

Aranyszavú Szent Péter püspök beszédeiből (Sermo 160: PL 52, 620-622)

Katolikus Egyház Katekizmusa: archiv.katolikus.hu/kek (utolsó letöltés 2020. május 15.)

Pápai gondolatok: regi.katolikus.hu (utolsó letöltés 2020. szeptember 14.)

Szent Hildegard éneke a Szentlélekről – <http://old.sztaki.hu/~blb/irodalom/babits/szentlelek.html>

A *Lectio divina segédanyag* összeállításában a *lectio divina* munkacsoport működött közre, melynek vezetője Nyúl Viktor, egykori és jelenlegi tagjai pedig: Asztalos Gábor Tamás, Asztalos Lívია, Csonka Laura, Endrédi Melinda, Geiszelhardt Sára, Görföl Tibor, Grász-Szily Boglárka, Haász Rebeka Anna, Fazekas Zsófia, Hegyi László, Járai Ferenc, Máté Mária Magdolna Teréz nővér, Mohay Réka, Molnár Dzszenifer, Nyúlné Révfallvi Ildikó, Rác Dávid, Rác Édua Anna, Roszkopf Rita, Sárszegi Judit, Szabóné Nagy Katalin, Vermes Nikolett, Zimonyi Géza.

Ezen kiadvány tartalma szerzői jogi védelem alatt áll. A szerzői jogok tulajdonosai a fentebb említett esetekben az ott megjelölt jogtulajdonosok, külön meg nem jelölt esetekben a Pécsi Egyházmegye. Hitbuzgalmi és lelkipásztori célra a kiadvány anyaga szabadon felhasználható.

Kiadja a Pécsi Egyházmegye, 2022

7621 Pécs, Dóm tér 2.

E-levelcím: lectio.divina@pecs.egyhazmegye.hu

Honlap: lectiodivina.hu